

srovnávací kapitola, notabene jedná-li se o závěr práce, jistě nemůže být hlubokou a především do jednotlivých podkapitol členěnou komparací. Tu by možná leckterý čtenář uvítal. I tak se však autorům podařilo ze sbírky pojednávaných zemí vyabstrahovat jisté nezanedbatelné množství společných znaků či zajímavých protikladů evropských komunálních systémů. V mnohých zemích je tak např. za reformní krok považováno sdružování obcí, nebo alespoň jejich zesílená spolupráce. Přínosné je také srovnání volebních a stranických systémů. Volební systémy, jak autoři upozorňují, se neliší jen mezi zeměmi, ale i v rámci jednotlivých zemí mezi regiony. Zajímavý případ z hlediska kandidujících uskupení představuje Lotyšsko. Oblíbenost uskupení nezávislých kandidátů se tam dostala až na úroveň, že bylo zavedeno pravidlo ustanovující, že v obcích s více než pět tisíci obyvateli se komunálních voleb nesmějí účastnit sdružení nezávislých kandidátů. Podobných specifik a zajímavostí výrazně se odlišujících od ostatních komunálních systémů obsahuje kniha hned několik. Je snad jen škoda, že zajímavé výsledky poněkud krátké komparace nelze více zobecnit kvůli poněkud nedostatečnému vzorku zkoumaných zemí. I tak se však jedná svým způsobem o jedinečný počín, který doposud nemá v českém prostředí obdobu. Jüptner, Polinec a kol. navíc v roce 2009 vydali navazující práci „*Evropská lokální politika 2*“, která spektrum zemí doplňuje o středoevropský region. Škoda jen, že obě publikace tvoří jeden celek.

Evropská lokální politika vytvořila solidní základ pro další díla na podobné téma. Inspirací pro další práce může být kvalitativní přesah co do počtu zobrazených aspektů či témat. Evropeizace aktivit lokálních samospráv by mohlo být jedním z nich. Jedná se o úkol, jehož splnění posune chápání komunální politiky ze strany českých politologů na zcela novou úroveň.

Vratislav Havlík

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Petr Kratochvíl:

PŮVOD A SMYSL NÁRODNÍHO ZÁJMU: ANALÝZA LEGITIMITY JEDNOHO POLITICKÉHO KONCEPTU

Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 211 stran.

Práce Petra Kratochvíla se zabývá evergreenem politické teorie a teorie mezinárodních vztahů, totiž kritickou reflexí konceptu národního zájmu. Problematika národního zájmu bývá diskutována v celé řadě souvislostí. Jedná se o termín využívaný v teoretických úvahách při snaze o reflexi jednání států a jejich představitelů. Je to též pojem, který je používán v politické praxi při legitimizaci postupu politických elit nebo pokusech o artikulaci zájmů jednotlivců a skupin. V mezinárodním prostředí jde o analytickou kategorii, která má umožnit porozumění a vysvětlení jednání států vůči ostatním. Koncept národního zájmu je využíván vědci i politiky když pomáhá hodnotit a měřit jednání politických aktérů a jeho výstupy, sám se pak v pracích jiných stává předmětem zevrubné analýzy. Celé téma problematiky národního zájmu lze pak odůvodněně rozšířit o problémy typické pro celou skupinu kolektivních zájmů (zájem veřejný, zájem státní atd.), jejichž konstituování, legitimizace i analýza je vystavena stejným základním problémům.

Jak už napovídá podtitul práce, Petr Kratochvíl se zabývá především problematikou legitimacy v souvislosti s konceptem národního zájmu. Činí tak velmi přehledně a systematicky, přestože v některých konkrétních pasážích (s. 12, 19 a n.) není z textu úplně jasné, jaký přesný význam slovu „legimita“ či „legitimizace“ přiřkládá – tedy je-li řeč primárně o pojmu legitimacy (politické autority), legitimitě pojmu a praxe národního zájmu, nebo legitimitě konkrétních formulací národního zájmu. Jedná se ovšem o dílčí

formulační nedůslednosti, či spíše o absenci předběžného nastínění možných významových proměn pojmu legitimacy, které nemají na samotný obsah studie závažnější vliv. V textu se Kratochvíl postupně zabývá otázkou legitimacy národního zájmu a rozбором legitimačních strategií, následně se zaměřuje na velmi názornou diskusi historického kontextu zrodu státního zájmu.

Originální je analýza komunitarismu v evropském politickém myšlení, přičemž je třeba podotknout, že autor pojem *komunitarismus* – což je do značné míry *terminus technicus* označující v rámci soudobé politické filozofie heterogenní skupinu autorů a autorek kritizujících z partikularistických (aristotelských, tomistických, hegelovských apod.) pozic liberální politickou teorii – rozšiřuje tak, aby zahrnul ty myslitele v evropské tradici politického myšlení, kteří „nebyli univerzalisty“. Vzhledem k širšímu kontextu práce se jedná o legitimní, byť poměrně novátorský přístup. Tato část spolu s diskusí zájmů politických celků ve vztahu k náboženství patří mezi nejpřínosnější a nejoriginálnější části textu. Zmíněná systematicčnost výkladu je potom patrná v rozboru legitimačních strategií vnější (legitimita ve vztahu k mezinárodnímu společenství) a vnitřní (ve vztahu k vlastnímu obyvatelstvu). Přes tematicky organizovaný výklad ani zde není opominut historický kontext a chronologická linie výkladu; v důsledku je možné konstatovat, že autor umně propojuje systematickou a dějinnou výkladovou linii, což je u podobných textů vždy potěšující zjištění. Chybět samozřejmě nemůže kritická reflexe úvah o národním zájmu v rámci teorií mezinárodních vztahů dvacátého století, kde je prostor věnován pojetí národního zájmu v podání realistické, idealistické a konstruktivistické tradice.

Práce propojuje kvalitní teoretickou analýzu problematiky s historickou dimenzí výkladu a intelektuální historií konceptu národního zájmu. Diskutována je legitimizace

vnitřní a vnější jako projev primátu domácí či zahraniční politiky a slučitelnost těchto dvou přístupů. Kriticky je reflektováno pojetí národního zájmu zdůrazňující pojetí státu založeného na násilí i esencialistický přístup k národnímu zájmu jako objektivní kategorii. Z této diskuse jsou pak v závěru vyvozeny některé obecnější implikace pro současnost, některé z nich lze označit za skutečně inspirovající. Těžiště textu však spočívá ve sledování a evoluci konceptu národního zájmu v úvahách vybraných politických myslitelů. Analýzu formování koncepce národního zájmu v historické perspektivě lze považovat za velmi relevantní, přitom však nepřilíš obvyklou metodu zkoumání problému. Výběr osobností je velmi zajímavý a rovněž poměrně originální. Zahrnuti jsou z hlediska politické filozofie jak méně významné postavy, tak ty nejčastěji zmiňované, nechybí zástupci politické praxe. Kritériem je vždy přínos pro diskusi problematiky státního/národního zájmu – řada teoretiků, jejichž myšlenky jsou v práci zohledněny, je opravdu v mnoha ohledech reprezentativní (Machiavelli, Spinoza, Montesquieu, Rousseau, Burke, Bismarck, Erasmus, Hobbes, Locke, Hegel, Schmitt a řada dalších).

Jednotlivá pojednání a představení základních myšlenek jednotlivých osobností jsou výstižná a velmi názorná (např. vynikající shrnutí v kapitole o Machiavellim), přičemž Kratochvíl opakovaně prokazuje též orientaci v jemnějších interpretačních nuancích a nespokojuje se se schematickým („učebnicovým“) a povrchním nastíněním těchto témat. Tak se například ve výkladu myšlení B. Spinozy objevuje dvojice *racionální a rozumné*, která nabyla zásluhou Johna Rawlse obzvláštního významu v soudobé politické filozofii (a zprostředkovaně i v normativně orientovaných teoriích mezinárodních vztahů). Je pravdou, že v některých ohledech by bylo možné s Kratochvílovými závěry polemizovat (domníváme se například, že problematiku vztahu racionality

a vášní v Hobbesově morální a politické teorii dosti autoritativně vyložil – a otázku její vnitřní konzistence tak „vyřešil“ – Michael Oakeshott [1992]), nicméně cílem této studie nebylo pouštět se do interpretačních sporů „klasiků“, nýbrž zakomponovat jejich nejvýznamnější myšlenky do stavby historicko-filozofické reflexe pojmu národního zájmu, a to se daří na výbornou. Autor tak beze zbytku splnil svůj cíl přispět k současným debatám o národním zájmu, představit tento pojem ve smysluplné a inspirující konotaci a tímto do určité míry pojem rehabilitovat. Lze určitě souhlasit s hlavní myšlenkou práce – totiž že národní zájem jako politický koncept není udržitelný nezávisle na svém legitimačním procesu a funkci. Rozbor této dimenze konceptu národního zájmu na základě teoretické diskuse s mimořádnou pozorností věnované historické dimenzi má velký přínos pro výzkum této problematiky.

Práce je velmi originální svou vnitřní logikou, metodou i zaměřením a v českém prostředí se jedná o dílo ojedinělé. Autor prezentuje hluboké porozumění dějinám politického myšlení i soudobé teorii mezinárodních vztahů. Text je rovněž příspěvkem do soudobé diskuse v oblasti normativní politické teorie o postavení a budoucnosti suverénního teritoriálního státu: Přestože tuto linii Kratochvíl explicitně nesleduje (nárazově zmiňuje debatu mezi liberály a komunitaristy a kosmopolitně orientované dílo Andrewa Linklatera), materiál, který ve své knize shromáždil, může sloužit jako významné obohacení – pokud ne přímo předpoklad – těchto debat, které se postupně začínají hlásit o slovo i v českém prostředí. Pokud je problematika národního zájmu obsažena v soudobých vědeckých textech, jedná se obvykle o na praktickou politiku orientované práce, nebo o díla snažící se o analýzu diskurzu užívání konceptu. Syntetický text Petra Kratochvíla se tak od ostatních prací v dané oblasti značně liší a to v neposlední řadě také ambicí rehabilitovat koncept národního zájmu.

Úspěšné zvládnutí základního úkolu textu ve spojení s nevšední metodou diskuse mezi ideovými směry a myšlenkami v běhu staletí dělá z práce Petra Kratochvíla původní a originální, zajímavý, přesto navýsost odborný příspěvek k této diskusi. V neposlední řadě pak poznamenejme, že kniha *Původ a smysl národního zájmu* je další vlašťovkou odhalující možné cesty vzájemného systematického sblížení „vnitrostátně“ orientované politické filozofie a teorii mezinárodních vztahů, na něž v českém prostředí nedávno poukázal Pavel Barša (2007).

Závěrem nezbyvá než publikaci *Původ a smysl národního zájmu* doporučit odborné veřejnosti zabývající se politickou filozofií, politickou teorií i mezinárodními vztahy v souvislosti s problematikou veřejného a národního zájmu.

Literatura:

- Oakeshott, Michael. 1992. *Rationalism in Politics and Other Essays*. Indianapolis: Liberty Fund.
 Barša, Pavel. 2007. *Síla a rozum. Spor realismu s idealismem v moderním politickém myšlení*. Praha: Oikoyomenh.

*Oldřich Krpec a Pavel Dufek
 Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity*

Milan Valach:

SVĚT NA PŘEDĚLU: O POLITICKÉ A MORÁLNÍ KRIZI KAPITALISMU

Všeň: Grimmus, 2009. 406 stran.

Publikace s výše uvedeným názvem může v kontextu politické vědy evokovat dva možné typy textu. Jednak se může jednat o pojednání či esej v rámci politické filozofie, možné je nicméně představit si rovněž